

Financiële

diensten in

de 21ste eeuw

Inhoud

In kort bestek	5
1. Investeren lukt niet zonder excellente financiële dienstverlening	10
2. Geen internationalisering zonder sterke financiële sector	15
3. Financiële dienstverlening, data science en innovatie	17
4. Wat nodig is om de beste financiële dienstverlening ter wereld te krijgen	21

In kort bestek

De financiële sector: een sector in beweging

Een welvarende maatschappij kan niet zonder succesvolle ondernemers. En succesvolle ondernemers kunnen niet zonder een sterke financiële sector met excellente financiële dienstverlening¹. Dat laatste vraagt om voldoende ruimte voor innovatief ondernemerschap in de financiële sector. Dit stelt ondernemingen in staat succesvol te investeren, met vertrouwen internationale markten te veroveren en met *cutting edge* onderzoek en innovatie leidend te zijn in de wereld. De financiële sector vervult een spilfunctie in onze economie. Het is met recht een topsector die groei en welvaart brengt. Tegelijkertijd is de sector volop in beweging. Ontwikkelingen als digitalisering, vergrijzing en internationalisering zijn van grote invloed en vergen een verantwoorde transitie van de dienstverlening. Vijf brancheorganisaties van financiële dienstverleners hebben in 2016 in het document ‘Verantwoord Vernieuwen’ een belangrijke aanzet geven hoe zij de veranderingen in de financiële sector zien².

De laatste jaren is – terecht – de focus vanuit het regelgevend en toezichtskader vooral geweest om te zorgen dat systeemrisico’s niet (opnieuw) kunnen worden afgewenteld op de maatschappij. Inmiddels is het weerstandsvermogen van deze financiële instellingen versterkt en zijn risico’s afgebouwd. Dat heeft er echter nog niet toe geleid dat het maatschappelijk vertrouwen in de sector weer terug is. Dat blijkt wel uit het feit dat veel politieke partijen voor de komende kabinetsperiode maatregelen voorstellen die de lasten voor de financiële sector verhogen of de sector anderszins verder insnoeren door verhoging van de bankenbelasting, het niet langer aftrekbaar laten zijn van *tier-1* kapitaal, door hogere kapitaalseisen of het opleggen van standaardrisicoprofielen. Nergens wordt daarbij de vraag gesteld op welke wijze financiële dienstverleners zouden moeten worden ondersteund om hun rol, om groei en welvaart te brengen voor de maatschappij, optimaal te kunnen vervullen. Dat is een gemis.

Inmiddels is in de Verenigde Staten door president Trump besloten om de Dodd/Frank Act, die door zijn voorganger is ingevoerd na de financiële crisis voor een belangrijk deel terug te draaien. Hierdoor krijgen Amerikaanse financiële dienstverleners meer ruimte. Experts zetten vraagtekens bij dit besluit, maar Trump stelt dat Amerikanen hierdoor betere keuzes en betere financiële

¹ Financiële dienstverlening in deze notitie gaat over allerlei soorten diensten van banken, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders, adviseurs, fintech ondernemingen, handelsplatformen, pensioenuitvoerders en -fondsen, ratingbureaus, incassobureaus, crowdfundingplatformen en andere kredietaanbieders.

² www.vno-ncw.nl/meer-informatie/verantwoord-vernieuwen-financiële-dienstverlening-een-snel-veranderende-wereld

producten zullen krijgen. Financiële instellingen hoeven namelijk niet langer honderden miljarden aan bureaucratische regels uit te geven, aldus de president. Dit besluit raakt financiële dienstverleners in Nederland niet rechtstreeks en deze rigoureuze koerswending hoeft niet blind te worden gevolgd. Maar, wij moeten ons wel afvragen wat het betekent voor die financiële bedrijven die nu aan het overwegen zijn waar zij hun belangrijke onderdelen het beste kunnen vestigen. Wat is het effect als we in Nederland (en in de EU) steeds meer knellende regelgeving maken voor financiële instellingen, terwijl in de Verenigde Staten precies de tegenovergestelde richting wordt ingezet? Wat betekent dit voor de slagkracht van financiële dienstverleners die in Nederland zitten? Hoe is ons land dan in staat om de beste financiële instellingen aan zich te binden? En hoe bereiken we een goed evenwicht tussen regels enerzijds en ruimte voor vernieuwing anderzijds?

Om van Nederland de meest welvarende economie in de wereld te maken, is belangrijk dat we de beste financiële instellingen aan ons land weten te binden. Recente internationale ontwikkelingen maken dat er zich een unieke kans voordoet. Als gevolg van de Brexit zijn meer financiële instellingen zich aan het beraden op hun vestigingsplaats in de EU. Nederland – en met name Amsterdam – is daarbij één van de favoriete opties. Echter, onze strenge wet- en regelgeving speelt ons hier parten. Die gaat op diverse terreinen veel verder dan de Europese. Zo is Nederland ‘uniek’ in het uitgebreid toetsen van bestuurders en commissarissen, een bankbelasting, kent de handhaving van de sanctiewet zijn gelijke niet en is de beloningwetgeving voor de financiële sector de strengste van Europa. Dat is een non-starter voor veel financiële instellingen. Sterker nog, we zien zelfs al instellingen naar het buitenland vertrekken om hier vervolgens nog uitsluitend met een bijkantoor actief te zijn. Daar moeten we iets aan doen. Anders missen we als Nederland de boot.

Continu blijven vernieuwen en versterken

Om de kansen te kunnen grijpen, moeten financiële dienstverleners de mogelijkheid krijgen om zich opnieuw uit te vinden en in te spelen op maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. Dat vraagt regels die ruimte geven en het tempo van innovatie kunnen bijhouden. Hiervoor is het nodig om zowel op Europees als op nationaal niveau de bestaande regelgeving continu tegen het licht te houden.

Financiële dienstverlening heeft bij uitstek ook een mondiaal karakter. Dit stelt regelgevers en toezichthouders extra op de proef. Zij moet ervoor zorgen dat de sector in Nederland en daarbuiten een rol van betekenis kan spelen. Om dat succesvol te kunnen doen, is het van belang dat financiële ondernemingen weer worden gezien als belangrijke stuwende kracht van de Nederlandse economie en het vertrouwen genieten dat ze verdienen. Het is tijd dat de financiële sector

weer wordt gezien als topsector, als een sector die in Nederland zorgt voor groei en welvaart. In plaats daarvan wordt gericht op de vraag in hoeverre financiële ondernemingen te groot kunnen worden en daarmee een systeemrisico kunnen vormen.

Het is volstrekt helder dat er voldoende aandacht moet zijn voor de vraag in hoeverre financiële instellingen systeemrisico's in zich dragen en/of er een risico is dat rekeningen worden doorschuiven naar volgende generaties. En dat er adequate waarborgen moeten zijn om dat te voorkomen. Niemand in de financiële dienstverlening gaat deze discussie uit de weg. De afgelopen jaren hebben immers onmiskenbaar aangetoond dat het in het directe belang van de sector zelf is dat de financiële stabiliteit wordt gewaarborgd. Met introductie van regelgeving rondom kapitaalsisen (zoals Solvency II voor verzekeraars en Basel III voor banken) zijn fundamentele stappen gezet.

Maar het uitbannen van risico's mag niet de enige focus zijn voor beleidsmakers in de EU en Nederland. Sinds 2008 zijn er zowel in EU-verband als in eigen land veel maatregelen genomen die (systeem-)risico's beperken en weerstandsvermogen versterken. Dat is positief, maar het is niet denkbeeldig of overdreven dat extra nationale of Europese voorstellen om bijvoorbeeld de bankenbelasting te verhogen, financiële transacties te belasten, kapitaaleisen verder te verhogen en de risicoprofielen te standaardiseren tot effect kunnen hebben dat de mogelijkheden voor financiële dienstverlening worden beperkt, zonder dat er nog daadwerkelijk een bijdrage wordt geleverd om het systeem te versterken. Met overmatige risico-aversie wordt de stuwende én faciliterende kracht van de financiële sector uitgehold. Daarmee laten we kansen onbenut en verzwakken we ons bedrijfsleven en economie. Dat is de verkeerde route. Er moet voldoende aandacht zijn voor proportionaliteit. De financiële dienstverlening is zeer divers met hele grote (beursgenoteerde) spelers tot kleine, lokale ondernemers waarvoor de eisen meer op maat gesneden moeten zijn.

Nederland moet daarom niet meedoen met de kopgroep binnen de EU om de Financiële Transactie Tax in te voeren. De vergoeding op bepaalde additionele *Tier-1* instrumenten (coco's) voor banken en vergelijkbare instrumenten voor verzekeraars moet aftrekbaar blijven. Ook moet een minimum kapitaal regel achterwege blijven en moet de verliesverrekening in de vennootschapsbelasting door middel van *carry back* en *carry forward* in zijn huidige vorm worden gehandhaafd. En de assurantiebelasting behoort tot de hoogste van Europa en moet niet verder worden verhoogd, eerder verlaagd.

Uit de evaluatie van de Wet bankenbelasting is gebleken dat de bankenbelasting alleen nog maar een budgettair doel dient. De overige redenen voor invoering van de wet zijn niet langer relevant. De belangrijkste reden was de beprijzing

van de impliciete overheidsgarantie voor banken. Deze garantie is na het verhogen van kapitaalbuffers, bail-in en invoering van het Resolutiefonds in mindere mate aanwezig. Duitsland heeft daarom haar bankenbelasting al afgeschaft. De bankenbelasting en vennootschapsbelasting bij elkaar opgeteld leiden bovendien tot een hoge belastingdruk voor Nederlandse banken vergeleken met *peers* in Europa én vergeleken met niet-banken in eigen land. De bankenbelasting moet om deze redenen (geleidelijk) worden afgeschaft, zodat het gelijk speelveld wordt hersteld.

Ten slotte moeten financiële instellingen in staat worden gesteld om goed gekwalificeerd talent te kunnen aantrekken. De arbeidsmarkt is daarbij niet beperkt tot Nederland. De 30% regeling voor expats mag daarom niet worden beperkt.

Nieuwe technologie biedt kansen en uitdagingen

In de financiële dienstverlening zijn systeemrevoluties gaande die de sector op zijn kop zetten als gevolg van nieuwe technologie en nieuwe toetreders.

Tegelijkertijd wordt van financiële dienstverleners verwacht dat ze ook de grote transitie in andere sectoren begeleiden en kredieten verlenen aan het midden- en kleinbedrijf. Zo zijn er diverse ontwikkelingen die kansen bieden, maar ook uitdagingen.

Voor de nieuwe technologie drukt een grote stempel op de toekomst van de sector. Door verdergaande digitalisering en toenemende beschikbaarheid van data – door bijvoorbeeld internet of things, sensortechnologie of machine learning – kan de financiële dienstverlening zich steeds verder doorontwikkelen tot gepersonaliseerde dienstverlening met nog meer toegevoegde waarde. De brede maatschappelijke functie van financiële dienstverlening zal daardoor verder worden versterkt en manifesteert zich steeds nadrukkelijker op allerlei (nieuwe) terreinen. Dat brengt ook nieuwe uitdagingen met zich mee, onder meer op het vlak van cybersecurity en privacy. De overheid en politieke partijen moeten met een positieve grondhouding naar de kansen van deze ontwikkeling kijken en tegelijkertijd oog hebben voor de risico's.

Digitalisering en toepassing van big data hebben ook geleid tot een sterke opkomst van nieuwe Fintech-bedrijven. Fintech is een verzamelnaam voor allerlei financiële diensten die door slimme toepassingen van technologie worden ontwikkeld. Hierbij kan het gaan om het afwickelen van transacties, het verstrekken van krediet en financiële software. Mede hierdoor zijn er steeds meer alternatieve aanbieders actief en vervagen de traditionele grenzen tussen segmenten. Denk bijvoorbeeld aan kredietunies, broodfondsen, crowdfunding en crowd-lending (peer-to-peer lenders) en debt funds.

Ook zijn er nieuwe disruptieve toetreders tot de markt van financiële dienstverlening die oorspronkelijk van buiten de sector komen. Dankzij innovatieve nieuwkomers kan de dienstverlening goedkoper worden, blijft financieel advies betaalbaar en kunnen kleine en middelgrote ondernemers sneller kredieten en toegang tot risicodragend vermogen krijgen. Juist ons internationale bedrijfsleven en mkb zijn erbij gebaat als we voorop blijven lopen in deze fintechontwikkelingen en goedkopere of nieuwe vormen van dienstverlening.

Innovaties vragen om wet- en regelgeving die nieuwe vormen van financiële dienstverlening ook verantwoord de ruimte geeft. In de Wet op het Financieel Toezicht moet daarom nadrukkelijk rekening worden gehouden met financiële innovatie.

De opkomst van nieuwe financiële spelers brengt ook vraagstukken met zich over het gelijke speelveld. Bijvoorbeeld rond het gebruik van garantieregelingen voor alternatieve financieringsvormen en eisen aan privacy. Ook roept het gebruik van technologie nieuwe vragen op over veiligheid en privacy. Het debat over de kansen en mogelijkheden van big data moet daarom centraal op de agenda komen. Daarbij is het belangrijk dat de kansen van deze *gamechanger* leidend zijn, met goed oog voor de zorgen die het gebruik van data met zich kan brengen.

Gezonde economie is gebaat bij gezonde financiële sector

De financiële dienstverlening in Nederland in al zijn facetten moet de kans krijgen om door te groeien naar een *Next Level*. De financiële dienstverleners hebben een belangrijke taak om ondernemers te ondersteunen bij investeren, internationaliseren en innoveren. Daarbij moet de sector zelf eveneens aan de slag met investeren, internationaliseren en vernieuwen van de dienstverlening. Daar hoort bij dat publiek en privaat nauwer samenwerken en dat er voer en weer begrip is voor elkaars kennis, kunde, belangen en visie. Zo wordt het volledige potentieel aan stuwende kracht van de financiële sector duurzaam en verantwoord ontsloten. Daar profiteren we allemaal van.

1. Investeren lukt niet zonder excellente financiële dienstverlening

Grote veranderingen in de samenleving

Grote delen van onze samenleving gaan ingrijpend veranderen. Die zogeheten ‘systeemtransities’ – zoals de energietransitie en de vergaande digitalisering – vragen om oplossingen van onder meer de financiële sector. Bijvoorbeeld om investeringen in deze transities mogelijk te maken of nieuwe risico’s die gepaard gaan met de transities af te dekken. Daarnaast zorgt nieuwe technologie ervoor dat de financiële sector zelf ook door een ingrijpende transitiefase gaat. Banen in de sector veranderen. Bestaande functies verdwijnen en nieuwe andere functies rukken op. Wie kende tot voor kort de Chief Innovation Officer van een bank?

Een miljoen extra inwoners en bijbehorende vraag naar huizen en mobiliteit

Weinig mensen realiseren zich dat er de komende twintig jaar naar verwachting één miljoen inwoners in ons land bijkomen. Het merendeel zal zich in de Randstad vestigen. Dat komt bovenop de trek naar de steden die nu al gaande is. Dat betekent dat de bevolking in de Randstad de komende jaren mogelijk met 15 tot 20 procent groeit. Dat biedt kansen, maar leidt mogelijk ook tot woningnood en tot leegloop in andere delen van ons land.

Tegelijk komt de enorme opgave om te zorgen dat de woningvoorraad CO₂-neutraal wordt om invulling te kunnen geven aan de klimaatafspraken die in Parijs zijn gemaakt. De huidige bouwproductie ligt jaarlijks op zo’n 50.000 nieuwe woningen, maar gezien de opgave moet dat aantal met 30.000 tot 40.000 omhoog. Het is daarom nodig dat naast locaties voor nieuwbouw worden vrijgemaakt en leegstaande gebouwen worden getransformeerd.

Zonder financiële dienstverlening op maat zal deze opgave niet te realiseren zijn. En dan hebben we het nog niet eens over de financiering van tal van nieuwe innovatieve ontwikkelingen op energieterrein, zoals in de geothermie en tal van decentrale duurzame projecten met soms hogere risico’s of langere terugverdientijden.

De Nederlandse bevolkingsgroei gaat gepaard met toenemende mobiliteit. Op dit moment kan onze infrastructuur – zowel op het spoor als op de weg – de groei al niet verwerken. Nu de economie aantrekt is duidelijk te zien dat zonder extra maatregelen alles vastloopt. De filedruk neemt volgens de laatste projecties de komende paar jaar met 30 tot 40 procent toe. De maatschappelijke kosten daarvan zijn enorm³.

³ In 2015 bedroeg het welvaartsverlies als gevolg van files 3 miljard euro.

De capaciteit van de infrastructuur moet op korte termijn worden uitgebreid. Reguliere investeringen zoals meer weg en spoor zijn echter niet voldoende om ons klaar te maken voor de toekomst. We moeten naar een systeemverandering door het toepassen van slimme oplossingen via digitalisering van zowel de vervoersmiddelen als de infrastructuur. Ook moet worden geëxperimenteerd met nieuwe concepten, zoals *mobility as a service*. Daarbij is enorme verduurzamingsinslag nodig om de uitstoot van CO₂ drastisch terug te dringen. Het zijn met name deze systeemveranderingen waardoor nieuwe markten kunnen ontstaan en waar nieuwe financiële dienstverlening nodig is.

Verbeter toegang tot vreemd vermogen voor het mkb

Nederlandse ondernemingen maken van oudsher gezien veel gebruik van banken voor hun financieringsbehoefte en vanuit hun rol en relatie met het ondernemingen zullen banken een belangrijke partij voor vreemd vermogensfinanciering blijven. Vooral voor het midden- en kleinbedrijf is de bank doorgaans de belangrijkste partij voor financiering, naast het leverancierskrediet.

Wanneer het voor ondernemers niet mogelijk is om hun financieringsbehoefte met (alleen) bancaire financiering in te vullen, dan kan worden gezocht naar het combineren van verschillende vormen van financiering (stapelfinanciering). Financiers werken steeds meer samen om op deze manier financiering voor ondernemers mogelijk te maken.. Naast banken komen steeds meer aanbieders voor vreemd vermogen, zoals kredietunies, crowdfunding, crowdlending (peer-to-peer lenders) en debt funds. Maar, dit nieuwe aanbod betreft nog maar een zeer klein deel op het geheel. Nederlandse banken zijn met zo'n 125 miljard euro aan uitstaande leningen daarom nog steeds verreweg de belangrijkste financier van het mkb. Echter, in bepaalde segmenten van het mkb blijft financiering veelal lastig. Het blijft daarom van belang dat de garantieregelingen (BMKB, GO-regeling) ingezet blijven worden en toegankelijk zijn voor ondernemers. Deze regelingen maken jaarlijks voor zo'n 1,5 mld. euro aan kredietverlening mogelijk en helpen daarmee ondernemers vooruit in plaats van dat zij investeringen uitstellen.

Daarnaast helpt Standard Business Reporting (SBR) om informatie over de prestaties van ondernemingen op een snelle en gestandaardiseerde wijze beschikbaar te krijgen bij financiers. Betrouwbare, tijdige en gestandaardiseerde data helpen banken om de kosten voor kredietbeoordeling en -beheer te beheersen. Een vlotte uitrol van SBR is nodig om schaal te maken en zo de voordelen van het systeem te benutten. Dit vraagt om een inzet van overheid en marktpartijen (banken, accountants, boekhouders, softwareleveranciers) samen. Ook moet data van ondernemingen beschikbaar komen voor nieuwe aanbieders van bedrijfsfinanciering. Data helpt deze partijen ook om de beoordelingskosten

(coördinatie- en transactiekosten) te drukken. Betere en gestandaardiseerde data over de kredietwaardigheid van ondernemingen maakt het ook voor alternatieve aanbieders van vreemd vermogen makkelijker maken om krediet te verstrekken.

Versterk eigenvermogenpositie van bedrijven

Het is duidelijk dat meer aanbod van risicodragend kapitaal voor het mkb van belang is. Eigen vermogen kan bijdragen aan de mogelijkheden tot het vinden van een geschikte financiering met vreemd vermogen. Voor ondernemingen die snel willen en kunnen groeien, is risicodragend kapitaal meestal de enige passende route om voldoende financiering te kunnen realiseren. Ook kan meer eigen vermogen positief bijdragen aan de weerbaarheid van ondernemingen, zodat ze zich staande kunnen houden als het tegenzit.

De praktijk wijst uit dat de weg naar niet-bancaire financiering en risicokapitaal voor veel ondernemers nog relatief onbekend is⁴. Dat geldt met name voor het mkb. Hoewel er geen gebrek aan kapitaal lijkt te zijn, vinden vraag en aanbod elkaar onvoldoende. Daarom is nodig dat belemmeringen op de kapitaalmarkt worden weggenomen, waardoor vraag en aanbod elkaar makkelijker vinden. Regelgeving maar ook de beperkte beschikbaarheid van data over ondernemingen lijken de verdere marktontwikkeling nog teveel in de weg te zitten.

Het verbeteren van financiering met risicodragend kapitaal kan via de route van groeifondsen, venture capital, business angels en dergelijke. Daarbij moet worden gestimuleerd dat vermogen dat bij particulieren zit rechtstreeks kan worden aangewend voor ondernemers met goede plannen. Met een vrijstelling in box 3 kan vrij eenvoudig worden gerealiseerd dat particulier vermogen beschikbaar komen voor investeringen door het mkb. Ook moet de toegang tot risicodragend vermogen verder worden verbeterd via de investeringsinstelling Invest-NL.

Daarnaast moet de toegang tot de openbare kapitaalmarkt voor het mkb worden verbeterd. De openbare kapitaalmarkt kan een belangrijke rol spelen in het ecosysteem voor financiering, door het mogelijk te maken een bedrijfsobligatie uit te geven, via securitisaties of private placements, of een beursgang ter versterking van het eigen vermogen van de onderneming. Met de aanwezigheid van een eigen beurs heeft Nederland goud in handen. We zien dat via Euronext het mkb steeds meer een doelgroep wordt en beter wordt bediend.

Belangrijke rol voor Invest-NL de komende jaren

De transities in onze economie en samenleving vereisen strategische investeringen en een integrale aanpak. Excellente financiële dienstverlening is daarbij

⁴ DNB (2016). Kredietmarkten in beweging. P. 30.

onmisbaar. Hiervoor moeten in de praktijk knelpunten worden weggenomen. Zo zijn er bij de financiering van dit soort investeringen (coördinatie-)problemen problemen met betrekking tot het ontwikkelen van een sluitende business case voor deze investeringen. Voor investeringen in de vergroening van de economie noemt DNB bovendien een aantal factoren waardoor investeringen onvoldoende tot stand komen zoals de huidige lage CO₂-prijs, het ontbreken van duidelijke standaarden, de looptijd mismatch, onvoldoende durfkapitaal en de kleinschaligheid van groene projecten als primaire knelpunten⁵.

Het is daarom goed dat het kabinet, in nauwe samenspraak met ondernemingsorganisaties, het besluit heeft genomen om de investeringsinstelling Invest-NL in het leven te roepen die hier een belangrijke rol voor de Nederlandse economie kan gaan spelen. Invest-NL gaat aanvullend werken op wat verzekeraars, banken en pensioenfondsen doen en kan indien nodig risicokapitaal verstrekken aan ondernemingen. Hiervoor krijgt Invest-NL een startkapitaal van 2,5 miljard euro. Nederland volgt met de oprichting van de nieuwe instelling het voorbeeld van tal van andere EU-landen, die vaak al een dergelijke investeringsinstelling hebben.

Invest-NL moet ervoor zorgen dat strategische langetermijninvesteringen met grote maatschappelijke waarde die op dit moment nog niet zelfstandig in de markt tot stand komen, straks wel kunnen worden gerealiseerd. Het gaat daarbij om risicovolle activiteiten op verschillende transitiegebieden, zoals energie (bijvoorbeeld geothermieprojecten of andere innovatieve decentrale duurzame energieprojecten), verduurzaming, mobiliteit, voedsel en digitalisering van de industrie.

Concreet gaat Invest-NL daarom voorzien in professionele vroege fase projectontwikkeling van (potentieel) strategische investeringen in binnen- en buitenland⁶. Zo worden potentiële projecten daadwerkelijk investeerbaar en uitgebouwd tot rendabele businesscases. Ook gaat Invest-NL risicodragend participeren en garanties afgeven waardoor het risicoprofiel van een investeringsproject wordt gereduceerd. Zo gaan we in Nederland van een aanpak van subsidies naar een meer investeringsgerichte aanpak.

Bij strategische investeringen gaat het veel vaker dan bij generieke innovaties om financiering met een hoge kapitaalintensiteit en lange terugverdientijden. Dat vereist beleidsconsistentie om private investeerders over de streep te trekken. Doordat de overheid via de nieuwe financieringsinstelling meeinvesteert (zgn. *skin in the game*), wordt de kans op consistentie in beleid groter.

⁵ DNB (2017). Knelpunten in de financiering van groene investeringen.

⁶ Zie ook hoofdstuk 3 over investeringsprojecten in met name opkomende markten.

En doordat Invest-NL vervolgens langetermijn kapitaal kan organiseren, kan het als katalysator van dergelijke private investeringen werken.

Daarnaast wordt door middel van dit instrument publieke en private kennis van investeringen in duurzaamheid (zgn. eco-investeringen) bij elkaar gebracht. Zo speelt Invest-NL in op het tekort in de markt aan objectieve informatie, data en vaardigheden om transacties en de onderliggende risico's te beoordelen en te adresseren en zodoende te helpen om te komen tot rendabele businessmodellen voor deze eco-investeringen.

Invest-NL gaat daarnaast ook start-ups en scale-ups helpen. Dit zijn innovatieve bedrijven die zich nog in hun beginstadium bevinden of daar net uitgroeien, maar kapitaal nodig hebben voor verdere groei. Invest-NL kan durfkapitaal leveren door bijvoorbeeld een belang te nemen in een fonds dat investeert in dergelijke bedrijven. Ook kan Invest-NL zelf participeren in doorgroeende bedrijven.

Invest-NL fungeert voor ondernemers als één loket waarbij zij terecht kunnen voor risicokapitaal, garanties, exportkredietverzekeringen en internationale financieringsprogramma's. Door bundeling van het instrumentarium voor vreemd en eigenvermogen financiering kan deze flexibeler, meer op maat en rendabeler worden ingericht en aangeboden.

Aanvullende acties voor een nieuw kabinet

Naast snelle oprichting en start van Invest-NL zijn enkele gerichte aanvullende acties nodig.

Aansluitend op de NL Next Level Ondernemerschapsagenda zijn dat:

- ✓ Verruiming en stroomlijning van het bestaande beleidsinstrumentarium ter ondersteuning van eigen- en vreemdvermogenfinanciering via Invest-NL;
- ✓ Verruiming van de kleinsschaligheidsinvesteringsaftrek.
- ✓ Nieuwe bedrijfsinvesteringen moeten in één keer in aftrek van de winst worden gebracht.
- ✓ Investerings in duurzaam onroerend goed met label A moeten worden ondersteund door de afschrijvingsbeperking voor dit onroerend goed te schrappen.
- ✓ Er moet een vrijstelling in box-3 komen om het mogelijk te maken dat zo'n 4 miljard euro aan particulier vermogen beschikbaar komt voor investeringen door het mkb.
- ✓ Verdere stroomlijning van het bestaand beleidsinstrumentarium en het wegnemen van drempels en juridische onzekerheden bij stapelfinanciering.
- ✓ Efficiënte, veilige en doelgerichte ontsluiting van relevante bedrijfsgegevens voor het aantrekken van financiering via SBR.
- ✓ Verbetering van bekendheid van laagdrempelige instrumenten voor gerichte coaching en hulp aan mkb voor financieringsoplossingen.

2. Geen internationalisering zonder sterke financiële sector

We verdienen ons geld in het buitenland

Nederlandse ondernemers vind je overal. Ruim 50.000 Nederlandse bedrijven exporteren naar het buitenland. Dit zijn voor het merendeel mkb-bedrijven. Nederland verdient ongeveer 32 procent van het bbp met de export naar het buitenland. Nederland liep daarmee altijd voorop, maar inmiddels halen andere landen ons in. Om te zorgen dat export één van de belangrijkste motoren van groei blijft, lijkt een streven naar een percentage van 40 procent een gezonde ambitie. Dat moet mogelijk zijn met een mondiale groei die 1,5 maal hoger ligt dan de nationale groei.

In Nederland is een bovengemiddeld aantal multinationals gevestigd. Deze ondernemingen bieden in ons land aan meer dan 2 miljoen mensen een baan en zijn nog een goed voor een gelijk aantal banen in het buitenland. Gemiddeld zijn deze ondernemingen productiever, innovatiever en investeren meer dan nationaal actieve ondernemingen.

De Nederlandse export is echter onvoldoende aangesloten op de belangrijkste groeimarkten in de wereld. Om een groter deel van ons nationaal inkomen te verdienen met de handel met het buitenland, liggen in die landen de kansen. Daarbij komt dat in deze landen veelal nog geen goed ontwikkelde financiële sector en kapitaalmarkt bestaat. Nederlandse financiële dienstverleners kunnen een belangrijke rol spelen bij het opbouwen daarvan.

Nederlandse ondernemers kunnen grotere rol spelen op sommige markten⁷

Markten in opkomende en zich ontwikkelende landen worden steeds belangrijker. Dit is ook een grote kans voor de financiële sector. De groei is daar hoog, maar de drempels evenzeer. Onder meer de financieringsvoorwaarden verhinderen nog te vaak dat Nederlandse ondernemers innovatieve oplossingen kunnen bieden voor bijvoorbeeld voedsel- en watertekorten, vermindering van CO₂-uitstoot of voor problemen die gepaard gaan met verstedelijking. Het beleid moet daarom meer worden gericht op de internationale groeimarkten. Dit alles uiteraard zonder dat Nederland positie verliest op de gevestigde markten waar we nu wel al sterk zijn.

Via de Financierings Maatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO) en Invest-NL kunnen internationaal opererende Nederlandse bedrijven beter worden ondersteund bij investeringsprojecten in opkomende markten. Bij de vormge-

⁷ In dit verband verwijzen wij ook graag naar het rapport van de Commissie-Buijink naar versterking van de Nederlandse positie op de internationale markt. Te vinden op: https://www.vno-ncw.nl/sites/default/files/102393_rapport_DIO-BE_WEB.pdf

ving van Invest-NL moet het aanjagen van de verdergaande internationalisering van het Nederlandse bedrijfsleven en de vorming van sterke consortia goed in beeld blijven. Hierbij moet nadrukkelijk aandacht worden besteed aan de internationalisering door het mkb.

Het huidige instrumentarium met betrekking tot exportfinanciering is onvoldoende toegankelijk voor kleinere ondernemingen. Omdat het lastig is om precies de risico's te bepalen van internationaliseringsplannen van kleinere ondernemingen, rest financieel dienstverleners veelal niets anders dan relatief veel zekerheid van de onderneming te vragen. Gevolg is dat de plannen dan helemaal niet van de grond komen of mislukken.

Er is daarom behoefte aan een betere informatievoorziening van ondernemers. Dit vraagt allereerst inspanning van de ondernemer zelf, maar ook een beter aanbod van kennis en informatie over marktkansen. Hiervoor is een betere samenwerking nodig tussen overheid, Atradius, branches en private financiële dienstverleners.

Mkb-ondernemers die bij de financieel dienstverleners in de markt geen afdoende financiering en/of werkkapitaal kunnen krijgen, moeten kunnen aankloppen bij een centraal mkb-loket bij Invest-NL. Zonder de rol van financieel dienstverleners aan te tasten, kunnen mkb'ers en jonge innovatieve bedrijven zo profiteren van een ruimer aanbod van vreemd vermogen.

Concreet kan dat vormkrijgen door:

- ✓ Verruiming van toegang van mkb voor exportfinanciering en werkkapitaal via Invest-NL.
- ✓ Verbetering van integrale projectfinancieringsmogelijkheden, van aanbiedingen tot aan de financiering van projecten.
- ✓ Openen en verbeteren van toegang tot groeimarkten via flexibilisering instrumentarium en versterking van het Nederlandse verdragen netwerk.
- ✓ Versterken van toegang tot traditionele markten waar Nederland nu al sterk is.
- ✓ Investerings in samenwerking tussen overheid en markt voor betere kennisontwikkeling en verspreiding over internationale financieringsmogelijkheden.

3. Financiële dienstverlening, data science en innovatie

De digitale revolutie

De samenleving en het bedrijfsleven worden steeds technologie-intensiever. De vierde industriële revolutie – gekenmerkt door de toenemende digitalisering, datagedrevenheid en de interconnectie van producten, waardeketens en business modellen – is in alle facetten aangebroken. Dit vraagt ook veel van de financiële dienstverlening die zich in sommige gevallen opnieuw moet uitvinden.

Het benutten van kansen van digitalisering kan een enorme bijdrage leveren aan het concurrentievermogen van het Nederlands bedrijfsleven en van de financiële sector zelf. Hoewel Nederland hoog scoort op internationale rankings over digitalisering, zijn er ook signalen dat ons land wat betreft haar positie en verdere ontwikkeling alert moet zijn. In *NL Next Level Digitale Kwantumsprong*⁸ wordt de noodzaak van een breed digitaliseringsoffensief neergezet. Echter, daarbij moet scherp in het oog worden gehouden dat de digitalisering van het bedrijfsleven nieuwe (operationele) risico's voor de bedrijfsvoering met zich meebrengt. De behoefte aan en informatie over bijvoorbeeld cybersecurity zal toenemen. Innovatieve bedrijven stellen anderen voor de vraag hoe om te gaan met deze risico's. Dat schept vraag naar advies over risico's en financiële oplossingen om deze risico's af te dekken. Zo komen er ook vragen op over aansprakelijkheid als gevolg van schade door nieuwe technologieën.

Deze ontwikkelingen veranderen de kernfuncties van de financiële dienstverlening niet, maar hebben wel invloed op de manier waarop deze diensten worden aangeboden. Traditionele dienstverleners transformeren zich tot geavanceerde tech-bedrijven. Daarnaast zijn er nieuwe spelers die de markt van financiële dienstverlening betreden. Dit zijn grote partijen zoals Apple, Amazon en Google, maar ook tal van nieuwe, kleinere innovatieve bedrijven.

Technologie is essentieel voor betere dienstverlening

De mogelijkheden die technologie biedt voor financiële dienstverleners zijn legio en kansrijk. Nieuwe technologieën als blockchain en digitale valuta worden geven kansen om het monetaire systeem efficiënter te maken. Big data en robo-advisering bieden kansen om meer *tailor-made* producten en diensten aan te bieden, risico's beter te beprijzen, schade en financiële problemen te voorkomen en de kosten te beperken. Zo kan sensortechnologie verzekeraars helpen risico's beter te beprijzen en goed gedrag te belonen. Digicommissaris Bas Eenhoorn vraagt zich terecht af waarom we dingen nog steeds op de oude

⁸ VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO Nederland (2016). Zie <https://www.nl-nextlevel.nl/uitdagingen/tijd-voor-een-digitale-kwantumsprong/>

manier doen. Zo wordt het burgerservicenummer (BSN) alleen voor publieke doeleinden gebruikt, terwijl bedrijven hierdoor makkelijk en veilig hun klanten kunnen herkennen en identificeren. Daarbij geldt ook dat de financiële sector wordt geacht om scherp te zijn op het voorkomen van witwassen of terrorismefinanciering. Dan helpt toegang tot het BSN.

Ondernemers kunnen via Standard Business Reporting (SBR) werken aan een betere investeerbaarheid van hun onderneming, door hun eigen data makkelijker te ontsluiten. Diverse marktinitiatieven laten zien dat vraag en aanbod van vreemd- en risicodragend vermogen door middel van technologie en digitale netwerken beter bij elkaar kunnen worden gebracht⁹. Fintech biedt enorme kansen voor het mkb dat hierdoor volgens veel onderzoeken beter financierbaar wordt¹⁰.

Financiële ondernemingen ondergaan een metamorfose als gevolg van technologische ontwikkelingen. Een aantal aanbieders is nu al in staat om financieringsaanvragen van kleine ondernemingen binnen enkele werkdagen af te handelen. Dat draagt bij aan de concurrentiekracht van het mkb en biedt kansen voor groei. Waar financiële ondernemingen zich geconfronteerd zien met concurrentie uit andere sectoren, biedt digitalisering ook kansen om zelf andere sectoren te bedienen. Zo is kennis van massadossiervorming in de financiële sector potentieel ook bruikbaar voor bijvoorbeeld zorgsystemen, of binnen de overheid. Ook op het gebied van (cyber-)veiligheid kan bestaande kennis die wordt gebruikt in de financiële dienstverlening voor andere doeleinden worden ingezet.

Nieuwe ondernemers staan op met innovatieve oplossingen om de financiële dienstverlening beter te maken. En bestaande ondernemingen treden deze ontwikkelingen positief tegemoet. Dat leidt stap voor stap tot een ecosysteem waarin bestaande en nieuwe partijen elkaar steeds beter lijken te vinden. Zo hebben de grote Nederlandse banken speciale programma's ontwikkeld om startups te faciliteren in hun groei door het bieden van financiering, een netwerk en kennis.

Kostenbesparingen en het technologie-intensiever worden van de dienstverlening stellen financiële dienstverleners tegelijkertijd voor nieuwe vragen. Het type werk binnen de financiële dienstverlening zal meeveranderen met de transitie. De verwachting is dat de (traditionele) werkgelegenheid in de financiële dienstverlening de komende jaren verder afneemt. Dat hoeft niet te betekenen dat de totale werkgelegenheid af zal nemen. De transitie biedt

⁹ Voorbeelden van dergelijke initiatieven zijn Loanstreet en NLInvesteert.

¹⁰ Het World Economic Forum schetst in de studie *The Future of FinTech A Paradigm Shift in Small Business Finance* bijvoorbeeld de kansen die technologie biedt voor financiering.

namelijk tegelijkertijd volop kansen voor nieuw werk. We weten nu al zeker dat de vraag naar ict-geschoold personeel bijvoorbeeld zal toenemen. De veranderingen vragen om een systematische aanpak van bij- en omscholing van huidig personeel en het aantrekken van nieuw personeel om de financiële dienstverlening in de komende jaren naar een hoger plan te tillen. Om dit mogelijk te maken is van groot belang dat de financiële dienstverleners toegang hebben tot voldoende (internationaal) talent om de concurrentieslag met andere (tech)-bedrijven aan te kunnen.

Alle financiële dienstverleners, ongeacht of de oorsprong van het bedrijf in de tech of financiële sector ligt, zullen de privacy van klanteninformatie moeten borgen. Data science is meer en meer de drijvende kracht achter toekomstige innovaties. Data wordt continu verzameld. Maar data hebben pas waarde als deze kunnen worden omgezet in nuttige en bruikbare informatie. Hiervoor is nodig dat gegevensbronnen worden samengevoegd en wiskundige modellen worden ontwikkeld. Zo kan een enorme hoeveelheid aan data op basis van analyses bruikbaar worden gemaakt voor goede dienstverlening.

Deze ontwikkeling roept ook belangrijke fundamentele vragen op. Solidariteit is een kernelement bij belangrijke financiële diensten als verzekeringen en pensioenen. Op het moment dat het mogelijk is om op het niveau van het individu *real time* inzicht te krijgen in bepaalde specifieke risico's, kan dat er toe leiden dat de solidariteit van het hele systeem onder druk komt te staan. Vooralsnog is dat niet aan de orde. Aan de andere kant zien we dat nieuwe technologie ook nieuwe vormen van risicodeling mogelijk maakt. Denk aan het Duitse Friendsurance, het Amerikaanse Lemonade en de opkomst van broodfondsen in Nederland.

Meer data hebben in de verzekeringssector in het verleden ook aangetoond dat risico's die eerder niet verzekeraar waren later wel verzekeraar werden. Nederland was het eerste land waar HIV-patiënten een levensverzekering konden krijgen, dankzij data. Nu kijken verzekeraars bijvoorbeeld naar ex-kankerpatiënten. De samenleving is er bij gebaat dat financiële dienstverleners aan de slag gaan met Big Data en het gebruik hiervan niet dichtgereguleerd wordt. Tegelijkertijd moet ook worden gemonitord of zich risico's op het gebied van privacy of verzekeraarheid voordoen.

Het ligt daarbij voor de hand dat de bestaande financiële dienstverleners gaan samenwerken met nieuwe toetreders. Er is geen tegenstelling tussen oud en nieuw ondernemerschap in de financiële dienstverlening. Het is van belang dat in de sector breed gebruik wordt gemaakt van de kennis, nieuwe expertise en competenties die FinTech ondernemingen bieden. Deze ondernemingen spelen een cruciale rol om de transitie van de financiële dienstverlening te realiseren.

De transformatie die financiële dienstverleners doormaken vergt ruimte vanuit de overheid om duurzaam te kunnen ondernemen. Dat verhoudt zich soms lastig tot de detailregulering die het huidige tijdsgewricht kenmerkt. Met het instellen van experimenteerruimte (de zogenaamde *regulatory sandbox*) en een *innovation hub* hebben de financiële toezichthouders belangrijke stappen gezet. Deze experimenteerruimte moet de mogelijkheid (blijven) bieden aan de sector om zich aan te passen aan de grote maatschappelijke transitie. Hierbij moet duidelijk sprake zijn van een lerend proces en moet er een heldere *feedbackloop* worden opgezet, zodat wet- en regelgeving kan worden aangepast op het moment dat een nieuwe aanpak zich in de *regulatory sandbox* heeft bewezen.

Wetgeving moet ‘*innovatie-proof*’ worden geïmplementeerd, zodat het ruimte laat voor innovaties waar ons land van profiteert. Dat vraagt om een overheid die deze vernieuwing durft te accepteren en met ambitie benadert. Een open houding wat betreft de nut en noodzaak van bestaande wet- en regelgeving, zodat innovaties niet door regelgeving belemmerd worden en het levenslicht zien. Zo moet kritisch worden gekeken naar de lange (wettelijk verplichte) productgoedkeuringsprocessen en nagegaan worden of deze processen kunnen worden ingekort om de *time-to-market* van nieuwe innovatieve producten aanzienlijk te versnellen.

Winst is er te behalen door:

- ✓ Meer aandacht in het onderwijs voor data science en cybersecurity specifiek gericht op de financiële sector.
- ✓ Een breed innovatieakkoord voor financiële dienstverlening gericht op het verder ontwikkelen van nieuwe technologieën.
- ✓ Meer ruimte voor FinTech, zowel door nieuwe toetreders als door legacy bedrijven.
- ✓ Een rem op meer wetgeving gericht op problemen uit het verleden die reeds afdoende zijn geadresseerd.

4. Wat nodig is om de beste financiële dienstverlening ter wereld te krijgen

We kennen in Nederland een van oudsher krachtige en diverse financiële sector, die een niet te onderschatten bijdrage heeft geleverd aan onze welvaart door het faciliteren van de groei van Nederlandse ondernemingen. Het is nodig dat we de waarde van een goed netwerk van financiële dienstverleners voor de Nederlandse economie weer gaan herkennen en erkennen. De financiële functies die zij vervullen, zijn voor ondernemers en burgers van enorm belang. Zonder een goed netwerk aan financiële dienstverleners, missen we kansen op groei.

Het vertrouwen moet terug

Er is de afgelopen jaar veel regelgeving voor de financiële sector bijgekomen. Mede als gevolg daarvan hebben financiële dienstverleners hun weerstandsvermogen versterkt en risico's afgebouwd. Dit heeft er echter nog niet toe geleid dat het maatschappelijk vertrouwen is teruggekeerd¹¹. Wel blijft er steeds nieuwe wet- en regelgeving op de sector afkomen. Vaak gaat het om wet- en regelgeving die gericht is op het voorkomen van problemen uit het verleden. Dit komt voort uit het begrijpelijke motief om zeker te willen stellen dat de sector naar de toekomst stabiel is en blijft. Maar minstens zo belangrijk voor stabiliteit is juist wendbaarheid en het kunnen blijven vernieuwen van de financiële sector. Een financiële sector die verlamd is door knellende regelgeving en zich daardoor niet kan aanpassen aan de veranderende marktomstandigheden kan haar klanten niet goed bedienen. Zo kunnen productgoedkeuringsprocessen lang duren. Juist om ons financiële stelsel stabiel te kunnen houden hebben we financiële ondernemingen nodig die bijdragen aan de economische groei door ondernemers te financieren, of risico's af te dekken om de groei van hun ondernemingen mogelijk te maken. Daarvoor is het nodig dat financiële ondernemingen blijvend kunnen veranderen en vernieuwen. Niet in de laatste plaats omdat nieuwe marktomstandigheden dat afdwingen.

In het gezamenlijk document '*Verantwoord Vernieuwen*¹²', hebben vijf brancheorganisaties van financiële dienstverleners een belangrijke aanzet gegeven hoe zij deze transitie voor zich zien. Beleidsmakers en de branches hebben behoefte aan een continue dialoog om op een verantwoorde en duurzame wijze de flexibiliteit, veerkracht en wendbaarheid terug te brengen in de sector.

De financiële sector maakt groei van ondernemingen mogelijk en kan helpen de grote transities waar Nederland voor staat vorm te geven. Door te investeren in

¹¹ Zie DNB vertrouwensindicator.

¹² <https://www.vno-ncw.nl/meer-informatie/verantwoord-vernieuwen-financi%C3%ABle-dienstverlening-een-snel-veranderende-wereld>

innovatie, duurzaamheid en *human capital*, maar ook door risico weg te nemen voor burgers en bedrijven. En door internationale groei mogelijk te maken.

De wet- en regelgeving voor financiële dienstverleners wordt grotendeels internationaal bepaald. Het toezicht op grote banken is volledig Europees. Dat is goed en nodig. De financiële crisis heeft eens te meer geleerd dat louter nationale regels en toezicht niet toereikend zijn. Het besef moet er zijn dat de nationale beleidsruimte beperkt is en ook moet zijn.

Voor een gezonde sector is het essentieel dat:

- ✓ er een echte Europese interne markt voor financiële dienstverlening komt. Dat betekent dat er geen ‘nationale koppen’ moeten worden gezet op Europese regelgeving of bovenop internationale afspraken. Als gevolg van nationale koppen treden snel negatieve effecten op. Zo kunnen de Nederlandse ‘koppen’ er toe leiden dat bedrijven uit het VK Nederland links laten liggen bij herallocatie van activiteiten waardoor kansen op veel nieuwe hooggeschoolde arbeidsplaatsen verloren gaan. Zo zijn er aanwijzingen dat de strenge Nederlandse Wbfo leidt tot het niet kiezen voor Nederland als vestigingsplaats¹³. Bovendien profiteren tal van andere bedrijven die profiteren van de komst van nieuwe buitenlandse dienstverleners.
- ✓ we in Nederland voldoende keuze en concurrentie op de markt voor financiële dienstverleners hebben. De overheid zou zich – onder meer in het licht van een Brexit – moeten inspannen om meer aanbod van financiële diensten naar Nederland te halen. Daarbij moet het Nederlands bedrijfsleven ook in het buitenland gebruik kunnen maken van deze dienstverlening. En buitenlandse ondernemingen moeten zich ook uitdrukkelijk op de Nederlandse markt voor financiële dienstverlening willen oriënteren. Dat zorgt uiteindelijk voor een grotere keuze en lagere kosten voor alle ondernemingen.
- ✓ De overheid innovatie niet belemmert met regels. We moeten kijken naar de mogelijkheden die innovatie in de financiële dienstverlening biedt en hoe regelgeving daaraan bij kan dragen. Het debat over de kansen en mogelijkheden van big data moet veel prominenter op de agenda komen. Daarbij is het belangrijk dat de kansen van deze *gamechanger* centraal staan, met goed oog voor de zorgen die het gebruik van data met zich kan brengen.

Een innoverende, vernieuwende financiële sector die zich internationaal manifesteert en wordt gereguleerd. Dat is wat er nodig om de uitdagingen waar we in Nederland voor staan aan te kunnen. En dat kunnen we, met vertrouwen in de kansen van de toekomst.

¹³ Zie: FD, 15 mei 2017

V N O N C W

De Malietoren
Bezuidenhoutseweg 12
2594 AV Den Haag

+31 (0)70 349 03 49
www.vno-ncw.nl

TWITTER [@vnoncw](https://twitter.com/vnoncw)